

מו"ר הגאון רבי משה חיים דימנטמן שליט"א
ראש הכולל

אסורה לבעל ולבועל

כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל

איתא במס' סוטה (כז, ב): "כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל".

יש להסתפק בהא דנאסרת לבועל הוא, כיון דנאסרה על ידו לבעל הטילה התורה עליו איסור, ואיסורו של הבעל הוא סיבה לאסורה על הבועל ולא סימן בעלמא, או שמא אין איסורו לבעל סיבה לאיסורו של בועל, אלא סימן בעלמא, כשם שנאסרת לבעל, כך נאסרת לבועל.

ובמסכת יבמות (מט, א) איתא: אמר אביי הכל מודים (ר"ל אפילו שמעון התימני) בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר. בא על הנדה אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר, דהא תפסי בה קידושין, שנאמר ותהי נדתה עליו, אפילו בשעת נידתה תפסי בה קידושין. והבא על הסוטה, אשת איש שזינתה וקיי"ל דאסורה לבעלה ואע"ג דחייבי לאוין היא, מודה ר"ע דתפסי בה קידושין.

ומפרש רש"י שם וז"ל: "דהא תפסי בה קידושין לאשה, דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קידושיה הראשונים". מפרש"י משמע ש(ר"ע)אינו מודה אלא בסוטה שלא יצאה מתחת בעלה, דהכי משמע, שהרי עדיין קידושין תופסין בה, כלומר הקידושין שנתקדשה בהן כבר. אבל מחזיר סוטתו, כלומר שגרשה וחזר וכנסה לא מיירי, דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר. וקשה דהא בפי' יש מותרות משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטתו, שאין הולד ממזר, דקאמר התם מחזיר סוטתו איכא בינייהו, וא"כ לא שייך בה טעמא דפירש בקונטרס, שפירש הטעם דל"ה ממזר משום דעדיין קידושין תופסין בה, לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי קידושין אף במחזיר סוטתו, ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה בסוטה דאסור להחזירה, דכתיב 'לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה' לרבות סוטה שנסתרה וכתב להיות לו לאשה דמשמע, שאם החזירה איכא הויה וכיון דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר.

משמע שלפירוש רש"י, שכתב הטעם דאין הולד ממזר דעדיין קידושין עומדין בה, משמע דסוטה לבועל איה"נ דהולד ממזר דלא שייך ביה הטעם הנ"ל.

ומצינו בתוס' יבמות (מט,ב) שהקשו, דכיון דבסוטה תפסי קידושין לר"ע, אמאי לא מוקי קרא דכי תהיין במחזיר סוטה וי"ל דלא בעי לאוקמא בסוטה משום דשנואה, משמע שהיא שנואה מתחילת הנישואין. וא"ת ולוקמא בסוטה ולבועל, וי"ל דמי כתיב כי תהיין לבועל כדקאמר התם מי כתיב כי תהיין לכהן. א"נ בבועל לא כתיב הויה ולא תפסי בה קידושין עכ"ל.

הרי שתירוצו הראשון סובר דאין לחלק בין בועל לבעל וכמו דתפסי קידושין בבעל ואין הולד ממזר ה"ה בבועל אלא דא"א לאוקמי קרא דכי תהיין בבועל. ותירוצו שני סובר דחלוק בועל מבעל, ודוקא בבעל מודה ר"ע דאין הולד ממזר ותפסי בה קידושין אבל בבועל הרי הוא כשאר חיי"ל ולא תפסי בה קידושין והולד ממזר (לר"ע).

והסבר פלוגתא הנ"ל בין שני תירוצי תוס' הוא, דתירוצו קמא ס"ל דאיסורו של בועל נובע מאיסורו של בעל, ולחכי כיון דגלי קרא לענין בעל דתפסי קידושין ואין הולד ממזר, א"א שיהא ממזר מבועל, אע"ג דלא גלי קרא בבועל, משום דל"ב קרא לזה, והוי סברא פשוטה דאין להחמיר בבועל טפי מבבעל כיון דכל איסורו של בועל אינו מדין עצמו אלא בתולדה מבעל. ותירוצו שני בתוס' סובר, דאיסורו של בועל אינו בתולדה מאיסור הבעל אלא איסור עצמי כמו איסורו של בעל, וכיון דלבועל לא גלי קרא, לר"ע, דגבי בועל לא כתיב הויה, ממילא לא תפסי קידושין לבועל והולד ממזר.

נמצא דהא דאמרין דבסוטה תפסי קידושין ול"ה הולד ממזר לר"ע, לרש"י ה"ט, דכיון דבזנותה לא פקעי הקידושין, חזינן דקידושין תפסי בה (דאם קידושין לא תפסי בה, קידושין קודמין פקעי). ולשיטת תוס' ידעינן מקרא ד'להיות לו לאשה', דהיכא דהבעל מחזיר סוטתו (לאחר שגרשה), שתפסי בה קידושין ול"ה ממזר. ולגבי הבועל, פליגי בזה שני תירוצי התוס' הנ"ל, ותלוי בחקירה הנ"ל.

רש"י – היכא דלא תפסי קידושין, קידושין קמא פקעי

ומצינו ראשונים דס"ל כשיטת רש"י הנ"ל, בסוגיא דאין חופה לפסולות, הביא הריטב"א קושיית הרמב"ן, לשמואל דאמר אין חופה לפסולות, ל"ל קרא למעט דאינו מטמא לאשתו פסולה (צ,ב), תיפו"ל דל"ה נשואה לו כלל (דס"ל דליכא חופה לפסולות) וכבר ידענו דאינו מטמא לארוסה, משום דכל כמה דלא כניס לה, לאו שארו היא. והוכיח הרמב"ן מכאן, דנהי דלשמואל

אשה פסולה אינה נעשית נשואה ע"י חופה, מ"מ ע"י ביאה ממש שפיר נעשית נשואה. ולזה בעינן קרא דאינו מטמא לה.

והריטב"א תרץ דשמואל, דהא דמיעט רחמנא אשתו פסולה דאינו מטמא לה, זהו מה"ט לפי שאין חופה לפסולות והויא ארוסה והיא גופה קמ"ל קרא דאין חופה לפסולות.

וקושיית הראשונים הנ"ל, צ"ע טובא, דהא אפילו אם אין חופה לפסולות, שפיר איצטריך קרא, דאינו מטמא לאשתו פסולה, כגון היכא דנפסלה אחר שנשאה בהיתר, כגון שזינתה, ולזה בעי קרא דאינו מטמא לה.

משמע מזה, דסברי כשיטת רש"י, דכל אשה שאין קידושין תופסין בה קידושין הקודמין, שכבר תפסו בה נמי פקעי, והכא נמי בענין נישואין, דכל שאין חופה ונישואין תופסין בה, כגון פסולה לשמואל, ה"נ פקע ג"כ תורת נישואין, שכבר נתפס בה, ע"י שנעשית פסולה אח"כ, וממילא גם בזינתה תחתיו נעשית כארוסה בלבד ומשו"ה אינו מטמא לה (לפי הריטב"א הנ"ל).

צרת צרה בסוטה לבועל

ועי' תוס' יבמות (ג, ב ד"ה לפי שאינה בצרת צרה, אהא דבכל הנך דמתני' איכא למיתני הלכה צרתה ונישאת לאחיו השני, שהרי אינה ערוה אלא לזה, אבל לאחיו השני ראויות הן, ואם ייבם אפילו את הצרה, ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני זה אף הנכרית פטורה, מפני שהיא צרת צרתה של בתו, אבל בסוטה ואיילונית, ליכא למיתני הלכה צרתה ונשאת לאחיו השני, דהא על כל האחים היא אסורה, וכולן שוין בהן – פרש"י). ומקשין תוס' דמשכח"ל צרת צרה לענין בועל, שנשאת לאחיו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים דפוטר צרתה מן הבועל דלענין בועל נמי כתיב ביה טומאה כמו לענין בעל, ואם הלכה הצרה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת, כשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה, וי"ל כיון דלגבי בעל לא משכח"ל צרת צרה, אין לנו להחמיר בטומאה דגבי בועל יותר מטומאה גבי הבעל.

ועוד אומר ר"י דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוא דהוי כעריות, דכתיב בלשון לאו 'לא יוכל בעלה הראשון' אבל בבועל לא כתיב לאו אלא ונסתרה והיא נטמאה.

ונראה דתירוץ ראשון בתוס' סובר דאיסור הבועל הוי תולדה מאיסור הבעל וכיון דלגבי בעל לא משכח"ל צרת צרה, מותרת היא גם לבועל דאין להחמיר

בבועל יותר מבבעל. ותירוץ ב' ס"ל דבועל הוי איסור עצמי ואינו תלוי בבעל כלל, דאע"ג דלענין הבעל הטומאה כעריות ופוטרת צרתה, אבל גבי בועל עיקר הטומאה אינה כעריות.

בשיטת ר"ת בביאת נכרי

בתוס' כתובות ג,ב הביאו שיטת ר"ת, דסוטה לעכו"ם אע"פ דנאסרה לבעלה מ"מ מותרת לבועל כשנתגייר, דביאת מצרי הוי כביאת בהמה. וז"ל תוס' שם:

וא"ת [איך אפשר לידרוש להו דאינס שריא] והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד ותירוץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראייה דפריך בפ' בן סורר ומורה (שם) הא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הויא משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל בביאת מצרי דהויא כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה שנתארמלה (לקמן כו,ב ושם) גבי האשה שנחבשה בין העובדי כוכבים אמרי' דברצון אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף טו,א) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי כביאת בהמה והוא הדין לבועל.

וצ"ל בשיטת ר"ת, דמחלק בין בועל לבעל, דהא דאסורה לבעלה משום מעל באישה, ומה"ט פסק הרמ"א (אבה"ע קעח), דאע"ג דזינתה בשוגג שסברה שזה בעלה ונמצא שהוא אחר, דמותרת לבעלה ישראל, אבל זינתה שסברה שמותר לזנות הוי כמזידה ואסורה לבעלה ישראל (מהרי"ק) דלא כתיב ומעלה מעל בד' אלא באישה, ואע"ג דבכה"ת אומר מותר הוי שוגג, בסוטה שאני וכנ"ל.

הלכך אע"ג דעכו"ם לא הוי בכלל עריות, זהו רק לענין מעל בד' אבל מה שנוגע למעל בבעלה, גם זינתה עם עכו"ם מיקרי מעל באישה ואסורה, ומשו"ה נאסרה לבעלה גם בזינתה עם עכו"ם, אבל לבועל איסורה משום מעל

בד', דל"ש בבועל מעל באישה, הלכך מותרת לבועל כשנתגייר, ואי"ז בגדר סוטה לבועל.

וכל זה מובן, אם נימא בשיטת ר"ת, דס"ל כתירוצ' שני בתוס' יבמות מט, דאיסורו של בועל אינו משום איסורו של בעל (ומבועל הולד ממזר ואין קידושין תופסין לר"ע), והכא נמי בשיטת ר"ת, אף דאסורה לבעלה, מ"מ מותרת לבועל כיון דגבי בעל כתיב באישה, ולגבי בועל מעל בד' וכדלעיל.

אבל לפירוש ראשון בתוס', כיון שנאסרה על הבעל על ידו, זו הסיבה לאסרה על הבועל, סוכ"ס בנידון ר"ת הנ"ל, כיון דנאסרה לבעל, ראוי שתאסר גם לבועל מטעם זה.

דין אשת איש שנאנסה, לבועל

ע"י בית שמואל (אבה"ע יא ס"ק ג), באשת ישראל שנאנסה והבועל היה מזיד. וכתב המל"מ (סוטה ב, יב), דהרי זה ש"ס ערוך בכתובות (ט, א) לחד תירוצ' דבאותו מעשה היתה באונס ולכן שריא לדוד. ואיכא תירוצא אחרינא, דכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. ומסיק המל"מ, דהירושלמי סובר, דכל שהבועל מזיד אף שהיא שוגגת אסורה לבועל (ולא כתירוצ' ראשון בגמ' שם בכתובות).

ותליא בחקירה הנ"ל, אם איסור בועל הוא איסור עצמי או אינו אלא בתולדה מאיסור הבעל.

בועל שני

ומהר"א ששון, הו"ד במל"מ הנ"ל, נסתפק גבי בועל שני אם נאסרה לו, הואיל וכבר היתה אסורה ועומדת לבעל מחמת בועל ראשון. והשיגו עליו מגמ' מפורשת בסנהדרין מא, א דקאמר שם דיכולין העדים לומר לאסרה על בועלה שני באנו. וצ"ל דספיקו של מהר"א ששון תליא בחקירה הנ"ל, ולפי האמור פליגי בזה שני תירוצי הגמ' בכתובות גבי דוד.

מקור איסור סוטה לבועל

יעויין חידושי חת"ס לכתובות, שהביא דברי הב"ש הנ"ל בדין אשת ישראל שנאנסה, אי שריא לבועל שאצלו היה ברצון, וכתב דתליא בפלוגתא דר"ע ורבי בסוטה (ריש פרק כשם). דלר"ע מרבין איסור סוטה לבועל מוא"ו דונטמאה, א"כ הבועל טפל לבעל, וכל שלא נאסרה לבעל לא נאסרה לבועל,

אבל לרבי דמפיק איסור בועל מונטמאה ונטמאה ב' פעמים, נאסרה לבועל אע"פ שלא נאסרה לבעל, נמצא דחקירתנו הנ"ל, לדעת החת"ס, תלויה במחלוקת התנאים.

ספק טומאה במקום חזקה

בש"ש (ש"א פ"ז) הביא דברי התוס' בחולין דף י ובריש נדה, שהוכיחו דהא דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא הוא אפילו היכא דאיכא חזקת טהרה, וכן ברה"י ספיקו טהור ואפילו היכא דליכא חזקת טהרה.

והקשו תוס', כיון דלא למדנו להנך כללי דספק טומאה אלא מסוטה וסוטה אי נימא דלית בה חזקת טהרה משום דאיתרע חזקתה כיון דקינא לה ונסתרה, א"כ היכי ילפינן מינה לטמא ברה"י ואפילו היכא דאית לה חזקת טהרה, כיון דסוטה לית בה חזקת טהרה. ואי נימא דסוטה קאי בחזקת טהרה ולא איתרע חזקתה א"כ היכי יליף מינה לטהר ברה"י אפילו ליכא חזקת טהרה כיון דסוטה אית בה חזקת טהרה, ע"ש בתוס'.

וכתב הש"ש, דודאי סוטה לא איתרע חזקת היתר דידה, ואם כן ברה"י דטמא אפילו אית לה חזקת טהרה, שפיר ילפינן מסוטה דטמא אפילו בדאיכא חזקת טהרה, אולם כיון דכתיב ונטמאה ונטמאה ב' פעמים, אחד לבעל ואחד לבועל, א"כ שפיר ילפינן דברה"י ספיקו טהור אפילו היכא דליכא חזקת היתר, דהא סוטה לבועל לית לה חזקת היתר, כיון דנולד הספק בעידן איסורא דאשת איש ואפילו הכי ברה"י טהורה גם לבועל. נמצא דספק טומאה ברה"י דטמא אפילו בדאיכא חזקת טהרה, ילפינן מבעל, דאית ליה חזקת טהרה ואפ"ה טמא, וספק טומאה ברה"י ספיקו טהור ואפילו היכא דליכא חזקת טהרה, ויליף לה מבעל, דליכא חזקת היתר ואפ"ה ספק טומאה ברה"י טהורה גם לבועל.

וצ"ל, דתירוץ הש"ש אתיא אליבא דרבי דמפיק מונטמאה ונטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל, ולדידיה לא תליא איסור הבועל בתולדה מאיסור הבעל, הלכך שפיר אפשר למילף ספק טומאה ברה"י טהור אפילו היכא דליכא חזקת היתר. אבל לר"ע דיליף מוא"ו דונטמאה, ואיסור בועל הוא בתולדה מאיסור הבעל, כיון דלבעלה מותרת (ספק טומאה ברה"י) ויש חזקת היתר לבעלה, ממילא מותרת לבועל, אע"ג דלגביו אין חזקת היתר.